

et delectabile est oculis videre solem.
 Si annis multis vixerit homo,
 et in his omnibus lætatus fuerit :
 Meminisse debet tenebrosi temporis,
 et dierum multorum :
 qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.
 Lætare ergo, juvenis, in adolescentia tua,
 et in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ.
 Et ambula in viis cordis tui,
 et in introitu oculorum tuorum :
 Et scito quod pro omnibus his
 adducet te Deus in iudicium.
 Aufer iram a corde tuo,
 et amove malitiam a carne tua.
 Adolescentia enim et voluptas vana sunt.
 (Cap. XII.) Memento Creatoris tui in diebus juven-
 tutis tuæ,
 antequam veniat tempus afflictionis,
 et appropinquent anni, de quibus dicas : Non
 mihi placent.
 Antequam tenebrescat sol,
 et lumen, et luna, et stellæ,
 et revertantur nubes post pluviam :
 Quando commovebuntur custodes domus,
 et nutabunt viri fortissimi ;
 Et otiosæ erunt molentes in minuto numero,
 et tenebrescent videntes per foramina :
 Et claudent ostia in platea,
 in humilitate vocis molentis :
 Et consurgent ad vocem volucris,
 et obsurdescent¹ omnes filiæ carminis.
 Excelsa quoque timebunt,
 et formidabunt in via.

A Florebit amygdalum,
 et impinguebitur locusta,
 et dissipabitur capparitis :
 Quoniam ibi homo in domum æternitatis suæ,
 et circuibunt in platea plangentis.
 Antequam rumpatur funiculus argenteus,
 et recurrat vitta aurea :
 Et conteratur hydria super fontem,
 et confringatur tota super cisternam :
 Et revertatur pulvis in terram suam unde erat,
 et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.
 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, omnia va-
 nitas.
 Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes,
 docuit populum, et enarravit quæ fecerat :
 et investigans composuit parabolas multas.
 Quæsiuit verba utilia,
 et conscripsit sermones rectissimos, ac veritate
 plenos.
B Verba sapientium sicut stimuli,
 et quasi clavi in altum defixi,
 quæ per magistrorum consilium data sunt a pe-
 store uno.
 His amplius, fili mi, ne requiras.
 Faciendi plures libros nullus est finis :
 frequensque meditatio, carnis afflictio est.
 Finem loquendi omnes pariter audiamus.
 Deum time, et mandata ejus observa :
 Hoc est enim omnis homo :
 et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium
 pro omni errato, sive bonum, sive malum illud
 sit.

Explicit liber Ecclesiastes.

¹ Legit olim Alcuinus *obmutescant*; verum ait, *melius habetur in Hebræo, surdescere.*

INCIPIIT

CANTICUM CANTICORUM

Quod Hebraice dicitur

SIR ASSIRIM.

(Cap. I.) Osculetur me osculo oris sui :
 quia meliora sunt ubera tua vino,
 fragrantia unguentis optimis.
 Oleum effusum nomen tuum :
 ideo adolescentulæ dilexerunt te.
 Trahe me,
 post te curremus¹,
 Introduxit me rex in cellaria sua :
 exultabimus, et lætabimur in te :
 Memores uberum tuorum super vinum :
 recti diligunt te.
 Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem,
 sicut tabernacula Cedar,
 sicut pelles Salomonis.
 Nolite me considerare quod fusca sim,
 quia decoloravit me sol :
 Filii matris meæ pugnauerunt contra me,
 posuerunt me custodem in vineis :

C vineam meam non custodivi.
 Indica mihi, quem diligit anima mea :
 ut pascas, ubi cubes in meridie,
 ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum:
 Si ignoras te, o pulchra inter mulieres,
 egredere, et abi post vestigia gregum,
 et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum.
 Equitatu meo in curribus Pharaonis
 assimilavi te, amica mea.
 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis
 collum tuum sicut monilia.
 Murenulas aureas faciemus tibi,
 vermiculatas argento.
 Dum esset rex in accubitu suo,
 nardus mea dedit odorem suum :
 Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi,
 inter ubera mea commorabitur.
 Botrus Cypri dilectus meus mihi,

¹ Quæ subjungit Vulgata, *in odorem unguentorum tuorum*, ex LXX Interpretibus derivantur, neque

Hebræus habet; sed et ipsa Complutensis Latina editio expungit.

in vineis Engaddi.
 Ecce tu pulchra es, amica mea,
 ecce tu pulchra es,
 oculi tui columbarum.
 Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus.
 Lectulus noster floridus :
 Tigna domorum nostrarum cedrina,
 laquearia nostra cupressina.
 [Cap. II.] Ego flos campi,
 et liliū convalium.
 Sicut liliū inter spinas,
 sic amica mea inter filias.
 Sicut malus (Al. malum¹) inter ligna silvarum,
 sic dilectus meus inter filios.
 Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi :
 et fructus ejus dulcis gutturi meo.
 Introduxit me in cellam vinariam,
 ordinavit in me charitatem.
 Fulcite me floribus,
 stipate me malis :
 quia amore langueo.
 Læva ejus sub capite meo.
 et dextera illius amplexabitur me.
 Adjuro vos, filiæ Jerusalem,
 per capreas cervosque camporum :
 ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam,
 quoadusque ipsa velit.
 Vox dilecti mei,
 ecce iste venis saliens in montibus,
 transiliens colles :
 Similis est dilectus meus capræ,
 hinnuloque cervorum :
 En ipse stat post parietem nostrum,
 respiciens per fenestras,
 prospiciens per cancellos.
 En dilectus meus loquitur mihi :
 Surge, propera, amica mea, columba mea,
 formosa mea, et veni.
 Jam enim hiems transiit,
 imber abiit, et recessit.
 Flores apparuerunt in terra,
 tempus putationis advenit :
 Vox turturis audita est in terra nostra :
 ficus protulit grossos suos :
 vineæ florentes dederunt odorem suum.
 Surge, amica mea, speciosa mea, et veni :
 columba mea in foraminibus petræ,
 in caverna maceris.
 Ostende mihi faciem tuam,
 sonet vox tua in auribus meis
 Vox enim tua dulcis,
 et facies tua decora.
 Capite nobis vulpes parvulas,
 quæ demoliuntur vineas :
 nam vinea nostra floruit.
 Dilectus meus mihi, et ego illi,
 qui pascitur inter lilia,
 donec aspiret dies, et inclinentur umbræ.
 Revertere, similis esto, dilecte mi, capræ,
 aut hinnulo cervorum super montes Bether.
 [Cap. III.] In lectulo meo per noctes quæsi vi quem
 diligit anima mea :
 quæsi vi illum, et non inveni.
 Surgam, et circuibo civitatem :
 per vicos et plateas quæram quem diligit anima
 mea :
 quæsi vi illum, et non inveni.
 Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem :
 Num quem dilexit anima mea, vidistis ?
 Paululum cum pertransissem eos,
 inveni quem diligit anima mea :
 Tenui eum, nec dimittam,
 donec introducam illum in domum matris meæ,
 et in cubiculum genitricis meæ.
 Adjuro vos, filiæ Jerusalem,

A per capreas cervosque camporum,
 ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam,
 donec ipsa velit.
 Quæ est ista, quæ ascendit per desertum,
 sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, et
 thuris.
 et universi pulveris pigmentarii ?
 En lectulum Salomonis
 sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel :
 Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi :
 uniuscujusque ensis super femur suum propter
 timores nocturnos.
 Ferculum fecit sibi rex Salomon
 de lignis Libani
 Columnas ejus fecit argenteas,
 reclinatorium aureum,
 ascensum purpureum :
 Media charitate constravit
 propter filias Jerusalem :
B Egredimini, et videte, filiæ Sion, regem Salomonem
 in diademate, quo coronavit illum mater sua
 in die desponsationis illius,
 Et in die lætitiæ cordis ejus.
 [Cap. IV.] Quam pulchra es, amica mea,
 quam pulchra es !
 Oculi tui columbarum,
 absque eo quod intrinsecus latet.
 Capilli tui sicut greges caprarum,
 quæ ascenderunt de monte Galaad.
 Dentes tui sicut greges tonsarum,
 quæ ascenderunt de lavacro :
 Omnes gemellis fetibus,
 et sterilis non est inter eas.
 Sicut vitta coccinea, labia tua :
 et eloquium tuum, dulce.
 Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ,
 absque eo quod intrinsecus latet.
 Sicut turris David collum tuum,
 quæ ædificata est cum propugnaculis :
C Mille clypei pendent ex ea,
 omnis armatura fortium.
 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli,
 qui pascuntur in liliis,
 donec aspiret dies, et inclinentur umbræ
 Vadam ad montem myrrhæ,
 et ad collem thuris.
 Tota pulchra es, amica mea,
 et macula non est in te.
 Veni de Libano, sponsa,
 veni de Libano, veni :
 Coronaberis de capite Amanæ,
 de vertice Sanir et Hermon,
 de cubilibus leonum, de montibus pardorum.
 Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa,
 vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum,
 et in uno crine colli tui.
 Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa !
 pulchriora sunt ubera tua vino.
D et odor unguentorum tuorum super omnia aro-
 mata.
 Favus distillans labia tua, sponsa,
 mel et lac sub lingua tua :
 et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.
 Hortus conclusus, soror mea sponsa,
 hortus conclusus, fons signatus.
 Emissiones tuæ paradisi
 malorum punicorum cum pomorum fructibus.
 Cypri cum nardo, nardus et crocus,
 fistula et cinnamomum cum universis lignis Li-
 bani,
 myrrha et aloe cum omnibus primis unguentis.
 Fons hortorum : puteus aquarum viventium,
 quæ fluunt impetu de Libano.
 Surge. Aquilo, et veni, Auster,
 perfla hortum meum, et fluant aromata illius :

¹ Mss. codices legunt *malum*, quod non videtur satis convenire sensui hujus loci. MART.

(Cap. V.) Veniat dilectus meus in hortum suum,
et comedat fructum pomorum suorum.
Veni in hortum meum, soror mea sponsa,
messui myrrham meam cum aromatibus meis :
Comedi favum cum melle meo,
bibit vinum meum de lacte meo :
Comedite, amici, et bibite,
et inebriamini, charissimi.
Ego dormio.
et cor meum vigilat :
Vox dilecti mei pulsantis :
Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea,
immaculata mea :
Quia caput meum plenum est rore,
et cincinni mei guttis noctium.
Exspoliavi me tunica mea,
quomodo induar illa ?
Lavi pedes meos,
quomodo inquinabo illos ?
Dilectus meus misit manum suam per foramen,
et venter meus intremuit ad tactum ejus.
Surrexi, ut aperirem dilecto meo :
manus meæ stillaverunt myrrham,
et digiti mei pleni myrrha probatissima.
Pessulum ostii mei aperui dilecto meo :
at ille declinaverat, atque transierat.
Anima mea liquefacta est, ut locutus est :
quæsi, et non inveni illum :
vocavi, et non respondit mihi.
Invenerunt me custodes qui circumeunt civita-
tem :
percusserunt me, et vulneraverunt me :
tulerunt pallium meum mihi custodes muro-
rum.
Adjuro vos, filiæ Jerusalem,
si inveneritis dilectum meum,
ut nuntietis ei quia amore langueo.
Qualis est dilectus tuus ex dilecto,
o pulcherrima mulierum ?
Qualis est dilectus tuus ex dilecto,
quia sic adjurasti nos ?
Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex
millibus.
Caput ejus aurum optimum :
Comæ ejus sicut elatæ palmarum,
nigræ quasi corvus.
Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum,
quæ lacte sunt lotæ,
et resident juxta fluentia plenissima.
Genæ illius sicut areolæ aromatum
consitæ a pigmentariis.
Labia illius lilia
distillantia myrrham primam.
Manus illius tornatiles aureæ,
plenæ hyacinthis.
Venter ejus eburneus,
distinctus sapphis.
Crura illius columnæ marmoreæ,
quæ fundatæ sunt super bases aureas.
Species ejus ut Libani,
electus ut cedri.
Guttur illius suavissimum,
et totus desiderabilis :
Talis est dilectus meus,
et ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem.
Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum ?
quo declinavit dilectus tuus : et quæremus eum
tecum ?
(Cap. VI.) Dilectus meus descendit in hortum suum
ad aerolam aromatum.
ut pascatur in hortis, et lilia colligat.
Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pasci-

tur inter lilia.
Pulchra es, amica mea, suavis, et decora sicut
Jerusalem :
terribilis ut castrorum acies ordinata.
Averte oculos tuos a me,
quia ipsi me avolare fecerunt.
Capilli tui sicut grex caprarum,
quæ apparuerunt de Galad.
Dentes tui sicut grex ovium,
quæ ascenderunt de lavacro :
Omnes gemellis fetibus,
et sterilis non est in eis.
Sicut cortex mali punici genæ tuæ
absque occultis tuis.
Sexaginta sunt reginæ,
et octoginta concubinæ,
et adolescentularum non est numerus.
Una est columba mea, perfecta mea,
una est matris suæ, electa genetrici suæ.
B Viderunt eam filiæ,
et beatissimam prædicaverunt :
Reginæ et concubinæ,
et laudaverunt eam.
Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora con-
surgens,
pulchra ut luna, electa ut sol,
terribilis ut castrorum acies ordinata ?
Descendi ad hortum nucum,
ut viderem poma convallis,
et inspicerem si florisset vinea,
et germinassent mala punica.
Nescivi : anima mea conturbavit me
propter quadrigas Aminadab.
Revertere, revertere, Sulamitis¹ :
revertere, revertere, ut intueamur te.
(Cap. VII.) Quid videbis in Sulamite,
nisi choro castrorum ?
Quam pulchri sunt gressus tui
in calceamentis, filia principis !
C Juncturæ femorum tuorum, sicut monilia,
quæ fabricata sunt manu artificis.
Umbilicus tuus crater tornatilis ;
nunquam indigens poculis.
Venter tuus sicut acervus tritici,
vallatus liliis.
Duo ubera tua,
sicut duo hinnuli gemelli capræ.
Collum tuum
sicut turris eburnea.
Oculi tui sicut piscinæ in Esebon,
quæ sunt in porta filiæ multitudinis.
Nasus tuus sicut turris Libani,
quæ respicit contra Damascum.
Caput tuum ut Carmelus :
et comæ capitis tui, sicut purpura regis vincla
canalibus.
Quam pulchra es, et quam decora,
charissima in deliciis !
D Statura tua assimilata est palmæ,
et ubera tua botris.
Dixi : Ascendam in palmam,
et apprehendam fructus ejus :
Et erunt ubera tua sicut botri vineæ :
et odor oris tui sicut malorum.
Guttur tuum sicut vinum optimum,
dignum dilecto meo ad potandum.
labiisque et dentibus illius ad ruminandum.
Ego dilecto meo,
et ad me conversio ejus.
Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum,
commoremur in villis.
Mane surgamus ad vineas,

¹ Non *Sulamitem*, sed *Sunamitem* legimus in codicibus mss. Latinis : in Græcis autem exemplaribus et *Sulamitis* et *Sunamitis* legitur ; sed hoc, ni fallor, librariorum errore. MART.

— Tametsi hæc præferenda ex Hebræo lectio est, plures tamen mss. codices atque editi etiam Græcis, ipsaque in divinis Officiis Ecclesia vocat *Sunamitin*.

videamus si floruit vinea,
 si flores fructus parturiunt,
 si floruerunt mala punica :
 ibi dabo tibi ubera mea.
 Mandragoræ dederunt odorem in portis nostris :
 omnia poma nova et vetera, dilecte mi,
 servavi tibi.
 (Cap. VIII.) Quis mihi det te fratrem meum sugen-
 tem ubera matris meæ,
 ut inveniam te foris. et deosculer te,
 et jam me nemo despiciat ?
 Apprehendam te,
 et ducam in domum matris meæ :
 Ibi me docebis,
 et dabo tibi poculum ex vino condito,
 et mustum malorum granatorum meorum.
 Læva ejus sub capite meo.
 et dextera illius amplexabitur me.
 Adjuro vos filiæ Jerusalem,
 ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, B
 donec ipsa velit.
 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto,
 deliciis affluens, innixa super dilectum suum ?
 Sub arbore malo suscitavi te :
 ibi corrupta est mater tua,
 ibi violata est genitrix tua :
 Pone me ut signaculum super cor tuum :
 ut signaculum super brachium tuum :
 Quia fortis est ut mors dilectio,
 dura sicut infernus æmulatio :

¹ Ita exemplaria Canonis cum aliis mss. codicibus, ubi constanter retinetur quod edidimus. In Hebr. quoque verbum pluralis est numeri ac pronomen masculinum בן יבזולו לך *ben iabuzulo*, id est

A Lampades ejus,
 lampades ignis atque flammaram.
 Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem,
 nec flumina obruent illam :
 Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro
 dilectione,
 quasi nihil despicient eum ¹.
 Soror nostra parva,
 et ubera non habet :
 Quid faciemus sorori nostræ
 in die quando alloquenda est ?
 Si murus est,
 ædificemus super eum propugnacula argentea :
 Si ostium est,
 compingamus illud tabulis cedrinis.
 Ego murus : et ubera mea sicut turris,
 ex quo facta sum coram eo quasi pacem repe-
 riens.
 Vineam fuit pacifico,
 in ea, quæ habet populos :
 Tradidit eam custodibus :
 vir affert pro fructu ejus mille argenteos.
 Vineam meam coram me est.
 Mille tui pacifici,
 et ducenti his qui custodiunt fructus ejus.
 Quæ habitas in hortis, amici auscultant :
 fac me audire vocem tuam.
 Fuge, dilecte mi, et assimilare capræ
 hinnuloque cervorum super montes aromatum.

contemnendo contemnent eum. Augustinus insuper eodem modo legisse videtur : quia exemplaria mss. Speculi scriptum habent verbum in plurali, *despicient*, non *despiciet*. MART.

Explicit Canticum canticorum.

PRÆFATIO HIERONYMI IN DANIELEM PROPHETAM.

Danielem prophetam juxta Septuaginta Interpre- C
 tes Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt utentes
 Theodotionis editione, et hoc cur acciderit, nescio.
 Sive enim quia sermo Chaldaicus est, et quibusdam
 proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt
 Septuaginta Interpretes easdem linguæ ² lineas in
 translatione servare : sive sub nomine eorum ab
 alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sci-
 ente, editus liber est : sive aliud quid causæ existi-
 terit ignorans : hoc unum affirmare possum, quod
 multum a veritate discordet, et recto judicio repu-
 diatus sit. Sciendum quippe, Danielem ³ maxime et
 Ezram, Hebraicis quidem litteris ; sed Chaldaico

¹ Hunc Hieronymi prologum, ipsamque omnem
 Danielis interpretationem Latinam ex integro ad-
 duos optimæ cum primis notæ codices mss. exegi-
 mus, alterum Palatinum numero 3, alterum Vati-
 canum numero 333 prænotatos.

² Plures mss. omittunt vocem *linguæ*, sicque le-
 gunt etiam vetustiores : Noluerunt Septuaginta
 Interpretes easdem lineas in translatione servare.
 MART.

— Fortasse verius Palatin. ms. alique plures
 apud Martianæum, *easdem lineas*, voce intermedia,
linguæ prætermissa.

Daniel Chaldaico sermone conscriptus est a
 versu 2 cap. ad cap. VIII. Esdras vero a versu 8

sermone conscriptos, et unam Jeremiæ περικοπήν
 Job quoque cum Arabica lingua habere plurimam
 societatem. Denique et ego adolescentulus, post
 Quintiliani et Tullii lectionem ac flores rhetoricos,
 cum me in linguæ hujus pistrinum reclusissem, et
 multo sudore, multoque tempore vix cœpisssem an-
 belantia stridentiaque verba resonare, et quasi per
 cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspice-
 rem, impegi novissime, in Danielem, et tanto tædio
 affectus sum, ut desperatione subita omnem vete-
 rem laborem voluerim contemnere, Verum adhor-
 tante me quodam Hebræo, et illud mihi crebrius in ⁴
 sua lingua ingerente ⁵, *Labor omnia vincit improbus*

cap. IV ad cap. VII, vers. 27. Jeremiæ tandem peri-
 cope Chaldaice scripta legitur cap. X, vers. 11, in
 nostra editione vers. 32, 33 et 34. MART.

— Non a secundo, ut Martianæus putat, sed a
 quarto capitis secundi versu usque ad initium octavi
 Chaldaice scriptus est Daniel, quod S. ipse Pater in
 Commentario testatur. Esdras ab octavo capitis
 quarti, ad septimum versum capitis XXVII, et Jere-
 miæ περικοπή tribus constans versiculis a 32 ad
 34 capitis decimi Chaldaicum sermonem sonant.

⁴ Voculam in Palatinus ms. tacet, ut et paulo
 ante alii apud Martianæum nomen *quodam*.

⁵ Virgilianum illud est e *1 Georg.* mutuatum.
 MART.